

บทที่ 4

การจัดประเภทนิทานชาวไทยของ

การศึกษาวิจัยนิทานชาวไทยของครั้งนี้ รวบรวมนิทานชาวไทยของจำนวน 63 เรื่อง ผู้วิจัยได้จัดประเภทนิทานโดยยึดเกณฑ์การแบ่งนิทานตามรูปแบบ (Form) ได้ 5 ประเภท ดังนี้

1. นิทานปรัมปรา	4 เรื่อง
2. นิทานท้องถิ่น	
2.1 นิทานอธิบายเหตุ	9 เรื่อง
2.2 นิทานเกี่ยวกับความเชื่อ	2 เรื่อง
2.3 นิทานวีรบุรุษ	4 เรื่อง
2.4 นิทานคติสอนใจ	7 เรื่อง
3. เทพนิยาย	1 เรื่อง
4. นิทานเรื่องสัตว์	5 เรื่อง
5. นิทานตลก	
5.1 นิทานตลกไม่หยาบโลน	20 เรื่อง
5.2 นิทานตลกหยาบโลน	11 เรื่อง

1. นิทานปรัมปรา (Fairy Tale) นิทานประเภทนี้มีขนาดค่อนข้างยาว ฉากเป็นแดนสมมติ ไม่บ่งสถานที่เด่นชัด มีเจ้าหญิงเจ้าชายเป็นตัวละครเอก ตัวละครต้องผจญปัญหาอุปสรรค และจบลงด้วยความสุข

1.1 นิทานปรัมปราที่ตัวละครเอกฝ่ายหญิงมีกำเนิดที่พิเศษหรือลักษณะพิเศษ ได้แก่เรื่อง ไข่มุกฟ้า เรื่องพญาช้างเผือก และเรื่องพระสุธน

- เรื่องไข่มุกฟ้า นางไข่มุกฟ้าเกิดจากพระอินทร์ส่งนางลงมาให้กำเนิดเป็นไข่มุก เพื่อช่วยเหลือตัวละครเอกฝ่ายชาย เรื่องไข่มุกฟ้าเป็นเรื่องของชายยากจน กำพร้าพ่อแม่ แต่ด้วยความเป็นเชื้อสายกษัตริย์และเป็นคนดี พระอินทร์จึงเนรมิตนางไข่มุกฟ้าให้เกิดมาในไข่มุก คอยช่วยเหลือชายยากจนในเรื่องต่างๆ เช่น บิดกวาด ภูม้าน ทำอาหาร แม้กระทั่งเมื่อพระยาเจ้าเมืองอยากได้นางไข่มุกฟ้าเป็นมเหสี โดยทำชายยากจนต่อสู้ นางก็หาทางช่วยชายยากจนหลายครั้งเช่น ขอร้องเทวดา พระอินทร์ให้เนรมิตเสื้อเป็นวัว เพื่อต่อสู้กับวัวของพระยาเจ้าเมือง จนได้รับชัยชนะ

ครั้งต่อมาพระยาเจ้าเมืองห้าขนไก่ นางจึงขอร้องเทวดา พระอินทร์ และเทพต่างๆ เนรมิตก้อนหินให้เป็นไก่ ต่อสู้กับไก่ของพระยาเจ้าเมืองจนได้รับชัยชนะ จนในที่สุดพระยาเจ้าเมืองสิ้น

ชีวิต ประชาชนจึงขอให้ชายยากจนเป็นพระยาเจ้าเมือง ครองบ้านเมืองอย่างมีความสุข

- เรื่องพระยาช้างเผือก หญิงสาวซึ่งเป็นตัวละครเอกถือกำเนิดมาจากมนุษย์ไปดื่มน้ำใน รอยเท้าช้างแล้วตั้งครรภ์ เรื่องพระยาช้างเผือกเป็นเรื่องของหญิงคนหนึ่งดื่มน้ำในรอยเท้าของพระยาช้าง เผือก ต่อมานางคลอดลูกเป็นหญิง เมื่อลูกของนางโตขึ้น รู้สึกผูกพัน กับช้างจึงไปตามหาพ่อในป่า พบ พระยาช้างเผือก พระยาช้างเผือกอธิบายฐานว่าถ้าเป็นพ่อลูกกัน ก็ขอให้นางป็นขึ้นบนตัวจนถึงวงงาได้ โดยไม่ตก ภายหลังพิสูจน์ได้ว่าเป็นพ่อลูกกัน พระยาช้างเผือกจึงปลุกประสาทให้นางอยู่

- เรื่องพระสุธน นางมโนราห์เป็นนกซึ่งสามารถถอดปีกออกเป็นมนุษย์ได้ เรื่องพระ สุธนเป็นเรื่องของ พระสุธนหลงรักนางมโนราห์ ซึ่งเป็นนกแต่สามารถถอดปีกกลายเป็นมนุษย์ได้ พระสุธนได้นางเป็นมเหสีและพากลับบ้านเมือง แต่พ่อแม่ของพระสุธนไม่พอใจ ให้โหรทำนายว่าเป็น กาลกนิแก่บ้านเมือง จึงให้ทหารนำนางไปบูชาไฟ แต่ในที่สุดนางก็หนีไปได้ ก่อนไปนางได้ฝากแหวน และผ้า 1 ผืนแก่ฤๅษีเพื่อมอบให้พระสุธน ต่อมาพระสุธนออกตามหานาง เมื่อตามไปถึงต้องต่อสู้กับเจ้า เมืองพ่อของนางมโนราห์ ซึ่งพระสุธนได้รับชัยชนะจึงได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขอีกครั้ง

1.2 นิทานปรัมปราที่ตัวละครเอกฝ่ายหญิงไม่ทราบกำเนิดที่แท้จริง ได้แก่เรื่องตำนาน นางแก้ว นายพรานเดินป่ากับนางแก้วได้จึงรับเลี้ยงเป็นบุตร บิดาของพระยาจันทรต้องการหาคู่ให้ พระยาจันทร หาทั่วเมืองลำพูนยังหานางที่ถูกใจไม่ได้ วันหนึ่งมีนายพรานไปล่าสัตว์ที่ดอยสุย พบนาง แก้วหน้าตาสวยงาม จึงกลับไปบอกพระยาจันทร พระยาจันทรต้องใช้ความสามารถต่างๆ จึงได้อภิเษก กับนาง ต่อมาพระยาจันทรเข้าใจผิดคิดว่านางมีชู้ นางแก้วโกรธจึงไม่ยอมกลับบ้านเมือง พระยาจันทร จึงแบ่งแดนระหว่างเมืองห้วยกับเวียงหนองล่อง

2. นิทานท้องถิ่น (Legend) เป็นนิทานที่มีขนาดสั้นกว่านิทานปรัมปรา เนื้อเรื่องแสดงถึง ความคิด ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมบางอย่างของท้องถิ่น

นิทานท้องถิ่นชาวไทยของ สามารถจำแนกเป็นประเภทต่างๆ ได้ 4 ประเภท ได้แก่

2.1 นิทานอธิบาย	9 เรื่อง
2.2 นิทานเกี่ยวกับความเชื่อ	2 เรื่อง
2.3 นิทานวีรบุรุษ	4 เรื่อง
2.4 นิทานคติสอนใจ	7 เรื่อง

โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 นิทานอธิบายเหตุ ได้แก่ นิทานอธิบายธรรมชาติของสัตว์ ปรากฏการณ์ธรรมชาติและ อธิบายที่มาของสถานที่ต่างๆ นิทานอธิบายเหตุของชาวไทยของมีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 อธิบายสาเหตุของการเกิดสิ่งก่อสร้างทางพุทธศาสนา เช่นอธิบายการสร้างกุฏิ ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของพระ

เรื่องกำเนิดพระพุทธเจ้า เจ้าชายองค์หนึ่งเกิดเบื่อหน่าย ทางโลกจึง ออกบวช ภายหลังตรัสรู้เป็นพระอรหันต์ สั่งสอนประชาชน และเหล่าโจรทั้งหลายให้ ประพฤติดี ชาว บ้านเลื่อมใสจึงร่วมกันสร้างถนนเข้าไปในป่าสร้างกุฏิถวายเป็นที่อยู่ของพระพุทธเจ้า นับแต่บัดนั้นเป็น ต้นมา

2.1.2 อธิบายกำเนิดการเล่นไฮโล

เรื่องคนขี้ขโมย คนขี้หลับ คนกะล่อน เป็นเรื่องของพี่น้อง 3 คน คน หนึ่งชอบขโมย คนที่สองชอบหลับ คนที่สามกะล่อนโกหก เข้าเมืองต้องการกำจัดคนทั้ง 3 โดยหลอก ให้ลิงแพลงไปตามน้ำ ขณะนั้นมีนายพรานทอดแหพบชายทั้งสาม นำชาย 3 คนไปขาย ให้เจ้าเมืองอีก เมืองหนึ่ง พระยาเจ้าเมืองรับไว้ 2 คน ไม่เอาคนกะล่อน คนกะล่อนจึงติดตามนายพรานไป นายพราน หลอกชายกะล่อนลอยแพไปอีกครั้ง ครั้งนี้พระยาหงส์ 2 ตัวเมียช่วยไว้ แต่ชายกะล่อนจะลวนลามหงส์ ตัวเมีย พระยาหงส์จึงปล่อยชายกะล่อนตกน้ำตาย วันหนึ่งนายพรานไปทอดแห พบหัวกะโหลกของชาย กะล่อน ที่สั่งให้ทำอะไรก็ทำหมด นายพรานจึงนำหัวกะโหลกไป ขายให้พระยาเจ้าเมือง โดยบอกว่าเป็น กะโหลกวิเศษ สามารถทำทุกอย่างได้ตามที่สั่ง แต่ต่อหน้าพระยาเจ้าเมือง หัวกะโหลกไม่ยอมทำตาม คำสั่ง นายพรานจึงถูกเข็ญและโยนกะโหลกทิ้งในหนองน้ำ พอคำว้าวที่เดินทางมาพักคิดว่าเป็นเสียง ปลางมที่ไรก็พบแต่กะโหลก จึงทุบกะโหลกแตก เป็นเสียงๆ กลายเป็นไฟ เป็นไฮโลมาจนทุกวันนี้

2.1.3 อธิบายกำเนิดของสัตว์และธรรมชาติของสัตว์ ได้แก่เรื่องนกมีหูหนูมีปีก นกเอ็ด เกิด หูม้ายคนหนึ่ง

- เรื่องนกมีหูหนูมีปีก เป็นการอธิบายกำเนิดของค้างคาว มีสัตว์ตัวหนึ่งอาศัย อยู่กับหนู แต่ไม่ยอมช่วยทำงาน อ้างว่าตนเองนั้นไม่ใช่หนูเพราะมีปีก 2 ข้าง จึงถูกจับไล่ไปอาศัยอยู่กับ นกและเช่นเดียวกัน สัตว์ตัวนี้อ้างกับนกว่าตนเองนั้นไม่ใช่นก เพื่อจะไม่ต้องช่วยนกทำงาน เนื่องจาก ช่อนปีกเอาไว้ และบอกว่ามีหู จึงถูกจับไล่และถูกลงโทษให้เป็นค้างคาว

- เรื่องนกเอ็ดเกิด เป็นการอธิบายกำเนิดของนก 2 ชนิดคือนกเอ็ดเกิดกับนกฟ่อ เหย ชายคนหนึ่งมีลูก 2 คน วันหนึ่งพ่อจะออกไปตกปลา สั่งลูกว่าห้ามเปิดประตูให้ใครเข้ามา เมื่อพ่อ กลับจากหาปลา ร้องเรียกให้ลูกเปิดประตู ลูกไม่ยอมเปิดพ่อจึงหนาวตายอยู่ข้างนอกไปเกิดเป็นนกเอ็ดเกิด ส่วนลูกกลับใจตายตามพ่อ ไปเกิดเป็นนกฟ่อเหย ร้องเรียกหาพ่อตลอดเวลา

- เรื่องหูม้ายคนหนึ่ง เป็นการอธิบายกำเนิดเสียงร้องของแมว แมวตัวหนึ่ง อยากรับปลาที่หูม้ายปิ้งไปถวายพระ จึงออกอุบายให้หูม้ายเอาไปให้ลมซึ่งเป็นผู้ยิ่งใหญ่กว่า ลม เนะนำให้เอาไปให้จอมปลวก จอมปลวกให้เอาไปให้วัวควาย วัวควายให้เอาไปให้เข็ญ เข็ญกะนะให้เอา

ไปให้หนู หนูจึงบอกหญิงม่ายให้เอาไปให้แมวเพราะหนูกลัวแมว แมวให้เอาไปให้ลม แมวตัวแรกเห็นพฤติกรรมของหญิงม่าย จึงร้อง "ง่าว" "ง่าว" (โง่)

2.1.4 อธิบายธรรมชาติของผู้ชายว่าทำไมจึงรักเมียน้อยกว่าเมียหลวง

- เรื่องพระยาเจ้าเมือง พระยาเจ้าเมืองเอาแมงสีหูห้าตามาเลี้ยง วันหนึ่งแมงสีหูห้าตาหนีไปในรอยหินแตก พระยาเจ้าเมืองตามเข้าไป ถูกหินทับออกมาไม่ได้ เมียหลวงช่วยเหลือไม่ได้ แต่เมียน้อยถอดผ้าถุง หินหัวเราะหินจึงอ้าออก พระยาเจ้าเมืองจึงออกมาได้ เป็นเหตุให้พระยาเจ้าเมืองรักเมียน้อยมากกว่าเมียหลวง

2.1.5 อธิบายกำเนิดของพืชพรรณ เช่นเรื่องฤๅษีกับพราน เรื่องสองฝั้วเมีย

- เรื่องฤๅษีกับพราน เป็นการอธิบายกำเนิดของไม้ไผ่สีสุก พรานกับฤๅษีทำกันเพื่อจะพิสูจน์ว่าระหว่างฤๅษีที่มีศีลกับพรานที่มีสัจจะ สิ่งไหนจะดีกว่ากัน โดยให้สลัดกันอุ้มอีกฝ่าย ถ้าฝ่ายใดถูกอุ้มไปข้างบนยอดไม้ไผ่และลงมาไม่ได้ให้อีกฝ่ายจุดไฟเผา ฤๅษีเป็นฝ่ายที่ลงมาไม่ได้ จึงถูกนายพรานเผากลายเป็นไม้สีสุก (ฤๅษีสูก) มาเท่าทุกวันนี้

- เรื่องสองฝั้วเมีย เป็นการอธิบายกำเนิดของข้าวโพด มีสามภรรยา มีคู่หนึ่งมีอาชีพทำนา วันหนึ่งมีพระมาบิณฑบาต ภรรยาจึงคดข้าวที่หุงทั้งหมดใส่บาตรให้พระ สามีกลับมาไม่มีข้าวกิน แต่พอไปดูในหม้อข้าวกลับมีข้าวเต็มหม้อเหมือนเดิม สามิจึงอธิษฐานว่าขออานิสงส์ที่ใส่บาตรพระ อย่าให้ครอบครัวต้องอดอยาก ขอให้พระมาโปรด (มาโพด) ให้ข้าวเต็มยุ้งฉาง วันรุ่งขึ้นสามีเข้าไปดูที่ยุ้งฉางมีข้าวโพด (ข้าวโพด) อยู่เต็มจึงเรียกข้าวโพดแต่นั้นมา

2.1.6 อธิบายกำเนิดกลิ่นตัวมนุษย์

- เรื่องหงส์หามเต่า มีหญิงสาวคนหนึ่งถูกสาปว่า ถ้าพูดสิ่งใด ขอให้สิ่งที่นางพูดเป็นจริง และหญิงสาวผู้นี้ชอบพูดในสิ่งที่ชาวบ้านห้าม จึงเป็นที่รังเกียจแก่คนทั่วไป วันหนึ่งนางเป็นโรคร้ายตายไปวิญญาณไปสิงอยู่ในต้นไม้มะม่วง ชาวบ้านตัดไม้มะม่วงมาทำกลอง ก็ได้ยินเสียงตึง ตึง ตึง ดังอยู่ตลอดเวลา ชาวบ้านจึงนำไปเผา ขี้เถ้าตกโดนเต่าที่อยู่ในสระซึ่งน้ำกำลังจะแห้ง หงส์สองตัวจึงช่วยกันเอาไม้หามเต่าออกจากสระ ชาวบ้านเห็นจึงวิพากษ์วิจารณ์ว่าเต่าหามหงส์ หรือหงส์หามเต่า เต่าลืมหงส์พูดว่า เต่าหามหงส์ ทำให้เต่าหลุดจากไม้ที่ตนเองคาบอยู่ตกลงมา ชาวบ้านจึงทุบตีเต่าจนแหลกละเอียด ขี้ของเต่ากระเด็นไปถูกรักแร้ของมนุษย์ ทำให้มนุษย์มีกลิ่นตัวมาตราบนานเท่าทุกวันนี้

2.2 นิทานเกี่ยวกับความเชื่อ ได้แก่ความเชื่อโศกกลาง ไสยศาสตร์ ผีสางนางไม้

2.2.1 ความเชื่อในเรื่องภูติผีปิศาจเจ้าป่าเจ้าเขา

- เรื่องผีตามอย ชายเจ็ดคนเข้าไปตัดไม้ในป่าเพื่อมาสร้างบ้าน ตกกลางคืน ชายทั้งเจ็ดได้ยินเสียงคนตัดไม้ เสียงฝนตกฟ้าคะนอง เกิดพายุรุนแรง ชายทั้งเจ็ดคิดว่าพวกเขาไม่ได้ขอบมาเจ้าป่าเจ้าเขา เมื่อชายทั้งเจ็ดทำพิธีขอบมา พายุฝนฟ้าคะนองก็หายไป

2.2.2 ความเชื่อในเรื่องห้ามเผาศพในวันพระ ได้แก่

- เรื่องวันเก้าก่อง หญิงสาวคนหนึ่งมีสามี 7 คน สามีของ นางกินเห็ดพิษทำให้เสียชีวิตทั้งหมด นางจึงจ้างให้คนนำศพสามีไปเผา ซึ่งวันนั้นตรงกับวันพระ ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นวันที่ไม่ควรเผาศพ เมื่อนำศพไปถึงป่าช้า พบคนเผาถ่านตัวดำเดินออกมา คนรับจ้างเผาศพคิดว่าเป็นศพชาย 1 ใน 7 คน จึงกระโดดเข้าปล้ำ ชายเผาถ่านและคนรับจ้างเผาศพหมดแรงตายทั้งคู่ แทนที่จะมีคนตาย 7 คน กลับมีเพิ่มเป็น 9 คน

2.3 นิทานวีรบุรุษ ได้แก่นิทานที่กล่าวถึงคนที่มีคุณธรรม หรือมีความฉลาด เก่งกล้า สามารถ ส่วนใหญ่เป็นวีรบุรุษของท้องถิ่น หรือชาติบ้านเมือง

2.3.1 นิทานวีรบุรุษที่ตัวละครมีความเฉลียวฉลาด ได้แก่เรื่องโปราบ่าวน้อย เรื่องน้ำมันนกวก

- เรื่องโปราบ่าวน้อย โปราบ่าวน้อยเป็นลูกกำพร้าพ่อ แม่มีสามีใหม่ สามีใหม่รังเกียจโปรา วันหนึ่งมีหญิงสาวขอโปราไปเลี้ยงดูเป็นลูก และได้อบรมเลี้ยงดูอย่างดี โปราเป็นเด็กเฉลียวฉลาดเป็นที่ยอมรับของเด็กๆชาวบ้านทั่วไป เมื่อโตๆ เล่นสร้างบ้านเมืองจึงยกโปราให้เป็นพระยาเจ้าเมือง กล่าวถึงพระอินทร์ลงมาเห็นเด็กๆ สร้างบ้านเมืองและเห็นว่าโปราเป็นเด็กฉลาดจะได้เป็นใหญ่ในภายหน้า จึงเนรมิตประสาท บ้านเรือน กำแพงเมืองสร้างเป็นบ้านเมืองจริงๆ ให้โปราเป็นเจ้าเมืองต่อไป ต่อมามีเจ้าเมืองหนึ่งต้องการลองภูมิปัญญาของเจ้าเมืองต่างๆ โดยถามปัญหา 3 ข้อ ข้อแรก นำไม้ท่อนหนึ่งขนาดเท่ากัน ตั้งแต่ปลายถึงโคน ให้ทายว่าท่อนใดเป็นปลายเป็นโคน ข้อสองนำไม้ที่มีขนาดและลักษณะเหมือนกัน ให้ทายว่าท่อนใดเป็นแม่เป็นลูก ข้อสามนำหญิง 2 คน รูปร่างหน้าตาเหมือนกัน ให้ทายว่าคนใดเป็นแม่คนใดเป็นลูก คำถามทั้ง 3 ข้อไม่มีเจ้าเมืองใดตอบได้ แต่โปราใช้ความฉลาดตอบได้ทั้ง 3 ข้อ ข้อแรกให้นำไม้ไปลอยน้ำ ด้านที่จมลงจะเป็นโคนเพราะหนักกว่า ข้อ 2 และข้อ 3 โปราให้นำ อาหารมาให้แม่และคนกิน ไม้ตัวที่กินก่อนจะเป็นแม่ คนที่กินข้าวก่อนจะเป็นแม่เช่นกัน

- เรื่องน้ำมันนกวก อ้ายร้อยชอดน่านกวกที่ตายไปเที่ยวทำน้ำมัน น้ำมันนกวกหกรดอวัยวะเพศของอ้ายร้อยชอด ทำให้เกิดเสียง "กุกกุก" "กุกกุก" ตลอดเวลา อ้ายร้อยชอดหลงรักลูกพระยาเจ้าเมือง จึงคิดแผนเอาน้ำมันนกวกทาบริเวณที่ลูกพระยาเจ้าเมืองนั่ง ทำให้อวัยวะเพศของลูกพระยาเจ้าเมืองร้อง "กุกกุก กุกกุก" ตลอดเวลา พระยาเจ้าเมืองจึงประกาศหาผู้ที่จะมารักษา ถ้าใครสามารถรักษาได้จะยกลูกสาวให้ อ้ายร้อยชอดสามารถรักษาได้ พระยาเจ้าเมืองจึงจำใจยกลูกสาวให้ แต่ไม่ยอม

ยกเมืองให้ ห้าร้อยร้อยยอดคนช้าง คนไก่ อ้ายร้อยยอดคนนะ อ้ายร้อยยอดเอาแมงสีหูห้าตาเผาไฟ พระยาเจ้าเมืองอม ลูกไฟแตกในปากพระยาเจ้าเมืองคาย อ้ายร้อยยอดจึงได้ครองเมือง

2.3.2 นิทานวีรบุรุษที่ตัวละครเอกมีของวิเศษช่วยให้ได้ทุกสิ่งที่ปรารถนา ได้แก่เรื่องแมงสีหูห้าตา และเรื่องอ้ายจี่หูด

- เรื่องแมงสีหูห้าตา ชายยากจนคนหนึ่ง ทำตาข่ายดักสัตว์ที่ห้วยกะโหลกของพ่อที่ตายไป ปรากฏว่ามีแมงสีหูห้าตามติดตาข่าย แมงสีหูห้าตาเป็นสัตว์พิเศษอุจจาระเป็นทอง ปัสสาวะเป็นเงิน มีเจ้าเมืองเมืองหนึ่งประกาศจะยกลูกสาวให้ หากผู้ใดสามารถทำสะพานเงินสะพานทองข้ามมาถึงประสาธได้ ซึ่งชายยากจนสามารถทำได้ และได้แต่งงานกับลูกสาวเจ้าเมือง

- เรื่องอ้ายจี่หูด อ้ายจี่หูดแสนป่าเป็นลูกเขยพระยาเจ้าเมือง เนื้อตัวเป็นริ้วรอยตะปุ่มตะป่ำ จึงถูกพระยาเจ้าเมืองไล่ไปอยู่นอกเมือง อ้ายจี่หูดได้กลองวิเศษ เมื่อตีกลองแล้วอธิษฐานจะได้ทุกสิ่งที่ปรารถนา อ้ายจี่หูดตีกลอง อธิษฐานขอช้างม้าวัวควาย เงินทองเป็นจำนวนมาก เมื่อพระยาเจ้าเมืองได้ข่าวว่า อ้ายจี่หูดร่ำรวย จึงให้ทหารเชิญอ้ายจี่หูดกลับมาเป็นลูกเขยเช่นเดิม

2.4 นิทานคติสอนใจ เป็นนิทานที่ให้ข้อคิด ให้คติสอนใจโดยตรง

2.4.1 สอนให้คนทำความดี ทำบุญทำทาน เมื่อตายไปจะได้ไปเสวยสุขในสรวงสวรรค์ ในทางตรงกันข้ามถ้าเมื่อมีชีวิตอยู่ ไม่ประกอบกรรมดี ตายไปจะต้องไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน หรือต้องตกนรก ได้แก่เรื่องเต่าสามเมีย และเรื่องเชือกสั้นมัดที่กั้ว

- เรื่องเต่าสามเมีย ชายชราคนหนึ่งมีภรรยา 3 คน ชายชราเป็นคนใจบุญ สร้างถนนสร้างสะพานให้ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์ ภรรยาคนแรกและคนที่สองก็โอนางปทุมมา และนางจำปา สร้างศาลามีข้าว น้ำ ให้คนเดินทางผ่านมาได้พักอาศัย และสร้างช่อฟ้าบนศาลา เมื่อเศรษฐีและภรรยาทั้ง 2 ตายไป ได้เกิดเป็นพระอินทร์และชายาของพระอินทร์ เหลือแต่นางมัลลิกาภรรยาคนที่สาม ไม่เคยทำบุญตายไปเกิดเป็นนกกางสีหา ฝ้ายสามี่ที่เกิดเป็นพระอินทร์ห้วงภรรยาคนที่สาม จึงลงมาบอกให้นางนกกางสีหา ห้ากินสัตว์เป็นๆ เมื่อนางนกกางตายไป เกิดเป็นสัตว์เป็นมนุษย์อีกหลายชาติ จนในที่สุดด้วยผลกรรมความดีที่ทำจึง ได้เกิดเป็นชายาของพระอินทร์ในที่สุด

- เรื่องเชือกสั้นมัดที่กั้ว นายพรานคนหนึ่งชอบล่าสัตว์ ฆ่าสัตว์ ดัดชีวิตมากมาย ก่อนออกล่าสัตว์วันหนึ่งพระสังฆพรานให้หาห้วยมาถวาย 1 เส้น นายพรานจึงนำมาให้พระใช้ขึงตากผ้า ต่อมาเมื่อนายพรานตายไป นายพรานขอมหูดให้ได้เสวยสุข ก่อนที่จะชดใช้กรรมในนรก เนื่องจากเมื่อยังมีชีวิตนายพรานทำบาปมากกว่าทำบุญ เมื่อเสวยสุขครบกำหนด ขมมูดมารับนายพราน นายพรานจึงปรึภษาเทพบุตร เทพบุตรให้ทำบุญโดยขนทรายไปไว้ที่พระเกตุแก้วจุฬามณี และขนทรายเข้าวัด

เมื่อขนมเสร็จมีทรายติดอยู่ จึงอธิษฐานให้ห่วยที่เคยกวางพระพัดทรายไปรวมไว้ที่พระเศวตแก้วจุฬามณี
ยมทูตเห็นนายพรานทำความดีจึงไม่พาไปลงนรก

2.4.2 สอนให้คนตระหนักว่าเมื่อทำความดีย่อมได้ผลดีตอบแทน ได้แก่เรื่องคนดีสี่คும்
และเรื่องไอ้ตาบอดและไอ้ขาเป๋

- เรื่องคนดีสี่คும்ครอง มีครอบครัวหนึ่ง ลูกสาวโตพอจะมีครอบครัวแล้ว พ่อ
สอนว่าถ้าจะหาสามีให้เข้าไปในบ้านเขา จับก้อนเส้าที่อยู่กลางเตาไฟ ถ้าก้อนเส้าเย็นก็ให้นำร้อนให้แต่งงาน
กับคนนั้น ลูกสาวหาหัวหมูป่านก็ไม่สามารถหาได้ เหลือแต่บ้านของไอ้กำพร้าว นางจับก้อนเส้า ก้อนเส้า
เย็น ก็นำกลางเตาไฟอุ่นตามคำบอกของพ่อ นางจึงแต่งงานกับไอ้กำพร้าว ไอ้กำพร้าวเป็นคนขยัน เข้าป่าล่า
สัตว์หาของป่ามาแลกข้าว วันหนึ่งหญิงสาวให้ทองคำไอ้กำพร้าวไปแลกข้าว แต่ไม่มีชาวบ้านคนใดยอม
แลก ไอ้กำพร้าวจึงขว้างทองคำทิ้ง กลับมาบ้านถูกเมียต่อว่า ไอ้กำพร้าวบอกว่าในป่ามีทองคำมากมาย สอง
สามีภรรยาออกไปเก็บทองคำมาแลกเปลี่ยนเงินได้มากมาย ร่ำรวยสร้างบ้านให้พ่อแม่อยู่ ชาวบ้านชมไอ้
กำพร้าวว่า เป็นคนขยันจึงทำมาหากินได้ร่ำรวยจนทุกวันนี้

- เรื่องไอ้ตาบอดกับไอ้ขาเป๋ มีคนตาบอดถูกเมียไล่ออกจากบ้าน ไปพบคนขาเป๋จึง
กลายเป็นเพื่อนกัน ขวนกันออกเดินทางไปค้าขาย ทั้งสองเก็บทุกสิ่งทุกอย่างที่พบระหว่างทาง แต่ไม่เอา
ของที่เป็นของคนอื่น หรือของที่เจ้าของไม่อนุญาต ทั้งสองเดินทางมาถึงเมืองยักษ์ กำลังจะถูกยักษ์จับกิน
ทั้งสองจึงขอแข่งขันกับยักษ์แทน ถ้าแพ้จะให้ยักษ์กิน ถ้าชนะยักษ์ต้องนำเงินทองมาให้ ในที่สุดชายทั้ง
สองได้รับชัยชนะจึงเดินทางกลับบ้าน ระหว่างทางชายตาบอดถูกงูพันพิษใส่ตา ทำให้ตามองเห็นเหมือน
เดิม ส่วนชายขาเป๋กระโดดหนีงู ทำให้ขาหายเป็นปกติ การที่ทั้งสองร่ำรวยและหายจากความพิการ เป็น
เพราะทั้งสองเป็นคนดีมีศีลธรรม

2.4.3 สอนให้มีความขยันหมั่นเพียร ได้แก่

- เรื่องเจ้าลำพูนตกยาก เป็นเรื่องของสองพี่น้องเชื้อสาย เจ้าลำพูน คนที่บวช
เรียนศึกษาหาความรู้ ขยันหมั่นเพียรในการทำงาน คนน้องเมื่อเรียนจบแต่งงานกับภรรยาที่ร่ำรวย ไม่ทำ
งานใช้จ่ายเงินสุรุ่ยสุร่าย ในที่สุดเงินทองหมดจึงไปขออาศัยอยู่กับพี่ชาย พี่ชายก็ช่วยเหลือแต่น้องยังคงมี
นิสัยเหมือนเดิม พี่ชายจึงไล่น้องชายไปอยู่ในป่าและตายในที่สุด

2.4.4 สอนให้พูดจาไพเราะ ได้แก่

- เรื่องปียาวา แสงเดือนเป็นหญิงสาวที่มีวาจาไพเราะ เธอมีอาชีพค้าขาย ด้วย
คำพูดที่ไพเราะอ่อนหวานของแสงเดือน ทำให้เธอขายของได้ราคาเสมอ และมักจะได้รับคำชื่นชมจาก
ผู้ใหญ่และผู้คนรอบข้าง ทำให้เธอได้รับสิ่งของจากผู้อื่น เพราะความที่เธอมีวาจาไพเราะนั่นเอง

2.4.5 สอนให้รู้จักประมาณตน ทำอะไรแต่พอดี ได้แก่

- เรื่องเจ้าน้อยแกล้งคน เจ้าน้อยเป็นชาวลำพูนมีวิธีดูนิสัยคน โดยที่เจ้าน้อยตั้งหม้อน้ำเย็นไว้หน้าบ้าน และวางกระบวยตักน้ำ 3 ขนาด ใหญ่ กลาง เล็ก ถ้าใครใช้กระบวยใหญ่ตักน้ำ แล้วกินน้ำไม่หมด หรือใครใช้กระบวยเล็กตักน้ำกินหลายๆ ครั้งก็จะใช้หนังสือตักยิง เพราะกินไม่พอดี แต่ถ้าใครใช้กระบวยขนาดกลางตักน้ำกิน และกินแต่พอดี เจ้าน้อย ก็จะให้รางวัล

3. เทพนิยาย (Myth) หมายถึงนิทานที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเทพเจ้า เทวดา นางฟ้า ฯลฯ ได้แก่

- เรื่องกาเหือก พระพุทธเจ้าลงมาถือกำเนิดในท้องกาเหือก ถาออกไข่มา 5 ฟอง ไข่ทั้ง 5 ถูกพายุพัด ไข่ฟองแรกพญาไถ่นำไปเลี้ยง ไข่ฟองที่สองพระยานาคนำไปเลี้ยงฟองที่สามเต่านำไปเลี้ยง ฟองที่สี่พระยาภูนำไปเลี้ยง ฟองที่ห้า พระอินทร์นำไปเลี้ยง ต่อมาทั้ง 5 กลายเป็นพระเจ้า 5 องค์ ได้แก่ กากุจันทนะ โอนากามานะ กับสัปปะ โอดัปปะ และ อริยมตไตร

4. นิทานเรื่องสัตว์ (Animal Tales) เป็นนิทานที่มีตัวเอกของเรื่องเป็นสัตว์แต่ความคิด จิตใจ และมีการกระทำเหมือนคน และบางทีก็มีคนเป็นส่วนเกี่ยวข้องอยู่ด้วย นิทานเรื่องสัตว์ของไทยของส่วนใหญ่เป็นนิทานสอนคุณธรรม เนื้อเรื่องอ่านแล้วจะ ได้คติสอนใจ

4.1 สอนให้ไม่ประมาท ได้แก่

- เรื่องกระต่ายกับหอย และหอยแข่งกับกระต่าย กระต่ายเป็นสัตว์ที่วิ่งเร็ว จึงท้าหอยแข่งกันวิ่งให้ถึงเส้นชัย หอยมีพวกมากจึงส่งสัญญาณให้เพื่อนมาเรียงตัวต่อกันจนถึงเส้นชัย กระต่ายวิ่งไม่ทันจึงอกแตกตาย

4.2 สอนให้ช่วยเหลือกันยามตกทุกข์ได้ยาก ได้แก่เรื่อง กระต่ายกับอ้น เรื่องช้างกับนกไต้

- เรื่องกระต่ายกับอ้น อ้นตัวหนึ่งติดอยู่ในไซดักปลาของชาวบ้าน เพราะไปลอบกินปลาที่ชาวบ้านดักไว้ อ้นจึงขอความช่วยเหลือจากกระต่ายซึ่งเป็นเพื่อนกัน กระต่ายให้อ้นแกล้งตาย และกระต่ายทำอุบายหลอกล่อชาวบ้าน ในขณะที่ชาวบ้านกำลังเปิดไซดักปลาเอาอ้นออก ชาวบ้านหนีไปเห็นกระต่ายจึงวิ่งไล่จับ อ้นจึงหนีออกจากไซ กระต่ายวิ่งหนีเข้าป่าไป

- เรื่องช้างกับนกไต้ นกไต้กับช้างอาศัยอยู่ใกล้กัน นกไต้ขอร้องช้างไม่ให้เหยียบไข่ของตน แต่ช้างไม่ฟังเหยียบไข่ของนกไต้แตกตายไป นกไต้จึงขอความช่วยเหลือจากแมลงวัน และกาซึ่งเป็นเพื่อน ทั้งสองจึงทำให้ช้างตาบอด หายอาหารไม่ได้ และตายในที่สุด

4.3 สอนให้ไม่เบียดเบียนชีวิตผู้อื่น ได้แก่

- เรื่องพรานป่ากับเสือเผ่า เป็นเรื่องของนายพรานคนหนึ่งเข้าป่าล่าสัตว์ พบ

ถูกเลือกคอยหาอาหารให้เสื่อเต่าทุกวัน ทำให้นายพรานได้คิดว่าสัตว์ยังคงตั้งญัตตต่อพ่อแม่ จึงคิดเลิกฆ่าสัตว์ จำศีลภาวนา กลายเป็นผู้ทรงศีล

5. นิทานตลก (Jest) ได้แก่นิทานที่มีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างความตลกขบขันให้แก่ผู้ฟัง เนื้อเรื่องคงไร้สาระ หรือเกินจริงจนเหลือเชื่อ นิทานตลกชาวไทยของแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

5.1 นิทานตลกไม่หยาบโลน ได้แก่เรื่องที่มีแนวคิดเกี่ยวกับความฉลาด ความโง่ ความเกียจคร้าน เรื่องเกี่ยวกับต่างชาติต่างถิ่น (ประคอง นิมมานเหมินท์ 2529 : 180) นิทานตลกไม่หยาบโลน มีเนื้อหาดังนี้

5.1.1 นิทานตลกเกี่ยวกับความฉลาดมีไหวพริบหรือฉลาดแกมโกง ตัวละครเอกเป็น คนฉลาดมีไหวพริบ บางทีก็ฉลาดแกมโกง มักใช้ความฉลาดมีไหวพริบเพื่อประโยชน์โยชน์ของตน ได้แก่เรื่อง ชายสองคนไปขุดอัน เรื่องตาบอดน้ำใส เรื่องชายหนุ่มกับหญิงสาว

- เรื่องชายสองคนไปขุดอัน มีชาย 2 คน ไปขุดอันได้ 3 ตัว ไม่สามารถตกลง แบ่งกันได้ ชายอีกคนหนึ่งจึงอาสาแบ่งให้ โดยแบ่งให้ชาย 2 คน คนละ 1 ตัว และตนเองเอาไป 1 ตัว โดยอ้างว่าจะได้ไม่มีใครเสียเปรียบ

- เรื่องตาบอดน้ำใส ชายตาบอดคนหนึ่งได้ยื่นแม่สั่งสอนลูกสาวว่า ถ้าจะ แต่งงานให้เลือกคนมือสาก เพราะแสดงว่าเป็นคนขยัน ชายตาบอดจึงเอาข้าวเหนียวต้มมือ แล้วปล่อยให้ แห้ง แล้วไปเที่ยวบ้านสาว สาวลูบลำมือเห็นว่ามือสาก จึงตกลงแต่งงานด้วย

- เรื่องชายหนุ่มกับหญิงสาว ชายหนุ่มคนหนึ่งมาเที่ยวบ้านสาว หญิงสาวอยาก ผายลม จึงเข้าไปในห้อง มีโองกระเทียมตั้งอยู่ หญิงสาวจึงหย่อนก้นผายลมเสียงดังมาก หญิงสาวจึง แกล้งโทษพ่อแม่ที่นอนอยู่อีกห้องหนึ่ง

5.1.2 นิทานตลกเกี่ยวกับความเข้าใจผิด ได้แก่

- เรื่องพ่อค้าหมู พ่อค้าหมูนำหมูไปขาย บังเอิญลูกหมูวิ่งหนีไป พ่อค้าหมูจึง วิ่งไล่จับเข้าไปในวัด ในขณะที่นั้นในวัดเจ้าอาวาสกำลังวิ่งไล่จับโจร เมื่อเห็นพ่อค้าหมูวิ่งเข้ามาจึงจับตัวไว้ คิดว่าเป็นโจร

5.1.3 นิทานตลกเกี่ยวกับพฤติกรรมของคนชื่อหรือมีพฤติกรรมเป็นๆ นิทานประเภทนี้มัก เล่าถึงพฤติกรรมของคนชื่อ คนตรงตรงเกินไปทำอะไรเป็นจนนึกไม่ถึงได้แก่เรื่อง เป็นเจ้ามือ เรื่องแม่ค้า เรื่องตด เรื่องนักรบสู้ เรื่องโรงวัน เรื่องเล่นหอย เรื่องตัวสำคัญ เรื่องหลงป่า เรื่องทิดสีกใหม่

- เรื่องเป็นเจ้ามือ เจ้าของบ้านหลังหนึ่ง เป็นเจ้ามือเล่นการพนัน วันหนึ่งตำรวจเข้า ตรวจจับ เจ้าของบ้านวิ่งหนีเข้าไปนอนห่มผ้าแกล้งทำเป็นไม่สบายหนาวสั่น เมื่อตำรวจมาพบถามว่าเป็น

อะไร แทนที่เจ้าของบ้านจะตอบว่าไม่สบาย กลับตอบว่าเป็นเจ้ามือ

- เรื่องแม่ค้า มีแม่ค้าคนหนึ่งหาบของไปขาย บังเอิญแม่ค้าปวดท้อง อยากเข้าห้องน้ำ เมื่อลูกค้าถามว่าขายอะไร แม่ค้ากลับตอบว่า ไม่มีใครอยากเข้าห้องน้ำบ้างหรือ

- เรื่องตด บนรถเมล์ที่รับผู้โดยสารมายังจังหวัดเชียงใหม่ มีผู้โดยสารคนหนึ่งผายลม กระเป่ารถเมล์ถามว่าใครผายลม ก็ไม่มีใครยอมรับ จนใกล้ถึงจุดหมายปลายทางกระเป่ารถเมล์บอกว่าคุณที่ตดยังไม่ได้จ่ายเงิน ป้าจึงบอกว่าจ่ายค่ารถไปเรียบร้อยแล้ว ทุกคนจึงรู้ว่าป้าคั้นเป็นคนผายลม

- เรื่องนักปล้น มีโจรชาวกระเหรี่ยงปล้นบ้านชาวบ้านที่เพิ่งขายควายได้ เจ้าของบ้านถามว่ารู้ได้อย่างไรว่าตนขายควายได้เงิน โจรจึงเฉลยตอบไปว่า รู้เพราะว่าอยู่ใกล้กัน เจ้าของบ้านจึงรู้ว่าใครเป็นโจร

- เรื่องโรงวัน มีชายคนหนึ่งนั่งรถโดยสารมาจากเชียงใหม่จะไปลำพูน เมื่อชายคนนั้นขึ้นรถก็นั่งหลับตลอดทาง กระเป่ารถจึงผายลมใกล้ๆ ชายที่นั่งหลับ ชายคนนั้นตกใจตื่นคิดว่าถึงที่หมายคือโรงทำวัน ซึ่งมีกลิ่นเหม็นมาก

- เรื่องเล่นหอย แม่ค้าคนหนึ่งชอบเล่นหอย ตกกลางคืนฝันว่าเลขหอยจะออก 12 ขณะที่แม่ค้าเดินเข้าตลาดจะไปซื้อปลา ร้า สั่งให้แม่ค้าขายปลา ร้าว่า ห่อ 12 ให้ 2 บาท

- เรื่องตัวสำคัญ ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านหนึ่งนัดประชุมลูกบ้าน ลูกสาวผู้ใหญ่บ้านมานั่งประชุมด้วยแล้วบังเอิญนั่งไป ผู้ใหญ่บ้านเห็นจึงทำอุบายสั่งให้ลูกบ้านทั้งหมดลุกขึ้นยืน ลูกสาวถามว่าตนต้องยืนหรือเปล่า ผู้ใหญ่บ้านจึงบอกว่า มึงแหละตัวสำคัญ

- เรื่องหลงป่า มีทิดสึกใหม่ไปหาหน่อไม้ในป่า พบกับหญิงสาวคนหนึ่งหลงป่าเช่นกัน ทั้งสองเดินทางมาพบกระท่อมของสองคนผิวเมีย จึงไปขออาศัยด้วยโดยบอกว่าเป็นสามีภรรยา กัน เจ้าของบ้านจึงจัดห้องให้นอนห้องเดียวกัน ก่อนนอนหญิงสาวเอาหมอนคั่นห้ามชายหนุ่มข้ามเขตแดน ทิดสึกใหม่ก็ทำตามสัญญา พอรุ่งเช้าเดินทางกลับบ้าน พบต้นไม้ใหญ่หญิงสาวถามว่าถ้าเจ้าไปนั่งพักแล้วจะทำอะไรดี ทิดสึกใหม่ตอบว่าควรเขียนธรรมะ พบป่าทึบ ทิดสึกใหม่บอกว่าควรถางทำไร่นาเดินทางมาถึงบ้านหญิงสาวมีสะพานขวางอยู่ หญิงสาวบอกให้ส่งเพียงเท่านี้ เพราะเพียงหมอนข้างทิดสึกใหม่ยังข้ามมาได้ คราวนี้ต้องข้ามสะพานทิดสึกใหม่คงทำไม่ได้เช่นกัน

- เรื่องทิดสึกใหม่ ทิดสึกใหม่ไม่รู้วิธีเข้าหาผู้หญิง พ่อบอกให้สังเกตพฤติกรรมของไก่ ทิดสึกใหม่จึงทำตามจึงถูกสาวฟ้องเจ้าอาวาส เจ้าอาวาสจึงบอกว่าไม่ต้องดำเนินทิดสึกใหม่ เพราะเขาทำตามคำสั่งของพ่อ

5.1.4 นิทานตลกเกี่ยวกับพระหรือนักบวช พระหรือนักบวชมักจะถูกนำมาล้อเลียนให้เห็นพฤติกรรมที่ทำขึ้น ไม่เหมาะสมแก่ฐานะ

5.1.4.1 มีความโลภ ได้แก่เรื่อง ตู้อ้อ เรื่องเจ้าอาวาสกับเด็กวัด เรื่องสุขแกลิ่งพระ

- เรื่องตู้อ้อ เจ้าอาวาสออกมาจากลานวัดพบเด็กๆ ชูดึงหรีด เจ้าอาวาสจึงอบรมเกี่ยวกับเรื่องการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต แต่เมื่อเด็กวัดบอกว่าจะเก็บมาให้แม่ทำกับข้าวถวายพระ เจ้าอาวาสจึงชี้ให้เด็กไปเก็บที่ต้นไม้ เพราะมีจิ้งหรีดจำนวนมาก

- เรื่องเจ้าอาวาสกับเด็กวัด เจ้าอาวาสสัญญากับเด็กวัดว่า เมื่อไปบิณฑบาตได้อาหารดีๆ จะแบ่งให้เด็กวัดบ้าง วันหนึ่งเจ้าอาวาสบิณฑบาตได้ปลาตะเพียนตัวโตกลับมาวัดก็ลงมือฉันทันไปหมดหนึ่งซีกด้วยความเอร็ดอร่อย เจ้าอาวาสกำลังจะพลิกเพื่อฉันทันอีกซีกหนึ่ง เด็กวัดกลัวเจ้าอาวาสฉันทันหมดจึงร้องว่า แม่คนกำลังจะพลิก หมายถึงเจ้าอาวาสกำลังจะพลิกปลาฉันทันอีกซีกหนึ่ง

5.1.4.2 ความไม่ฉลาด ได้แก่เรื่องสุขแกลิ่งพระ 3 ส่วน

- เรื่องสุขแกลิ่งพระ สุขเป็นเด็กวัดชอบแกลิ่งพระ วันหนึ่งสุขโขลกงาหน้าอ้อยและข้าวเหนียวเข้าด้วยกัน นำไปให้พระชิมบอกว่าเป็นจีหามา พระชิมแล้วมีรสอร่อยจึงให้สุขไปเก็บมาให้ฉันทันอีก วันต่อมาสุขเก็บจีหามาให้จริงๆ หลอกให้เจ้าอาวาสฉันทัน เจ้าอาวาสบอกว่ารสชาติไม่เหมือนเดิม

- เรื่องสุขแกลิ่งพระ สุขแกลิ่งจุดเทียนหลอกเจ้าอาวาสว่าเข้าแล้วให้ออกไปบิณฑบาต เจ้าอาวาสสั่งว่าถ้าใครมาเคาะประตูไม่ให้เปิดรับ เจ้าอาวาสจึงออกจากวัดไป ปรากฏว่ายังมีอยู่จึงกลับวัด เคาะประตูให้สุขเปิด สุขไม่เปิดตามคำสั่งของเจ้าอาวาส เจ้าอาวาสจึงต้องออกไปนอนในสวนผักข้างวัด เจ้าของสวนเห็นศิระเจ้าอาวาสนึกว่าผลฟัก จึงใช้ตะขอเกี่ยวเจ้าอาวาสคอขาดมรณภาพ

- เรื่องสุขแกลิ่งพระ เจ้าอาวาสรูปหนึ่งเป็นคนขี้เหนียว ลูกศิษย์วัดอยากกินมะเกี๋ยงซึ่งปลูกอยู่ในบริเวณวัด แต่เจ้าอาวาสไม่อนุญาต กะตำปาซึ่งเป็นลูกศิษย์วัดคนหนึ่งจึงออกอุบายว่า จะมีคนกรุงเทพฯมาทอดกฐินที่วัด แต่ต้นมะเกี๋ยงขวางทางอยู่ เจ้าอาวาสจึงสั่งให้ตัด พวกเด็กวัดจึงได้กินมะเกี๋ยงสมใจ

5.1.5 นิทานมุขตลกเกี่ยวกับคนพิการ นิทานตลกเกี่ยวกับคนพิการ นอกจากจะตบอด แขนขาพิการแล้วยังมีเรื่องเกี่ยวกับคนขี้มูกมาก ก้นแหลม และคนมือโต ได้แก่

- เรื่องหกสหาย ชายตบอดกับชายขาเป๋เป็นเพื่อนกัน คนขาเป๋ เห็นรังนกบนต้นไม้บอกให้ชายตบอดขึ้นไปเอา เจองูพันไล่ตา ตาจึงกลับมองเห็น และด้วยความตกใจ ชายตบอดโยนงูไล่ชายขาเป๋ ชายขาเป๋กระโดดหนีกลายเป็นคนชาติ ทั้ง 2 ชวนกันเดินต่อไป พบคนขี้มูกมาก ก้นแหลม คนมือใหญ่ และคนศิระะใหญ่จึงเดินไปด้วยกันหาปลาได้เต็มลำเรือ มีหญิงสาว 2 คนมาซื้อปลา คนมือใหญ่ตักปลาให้หญิงสาวจนหมดลำเรือ ชายก้นแหลมโกรธเอากัน กระแทกลำเรือ ก้นจึงหายแหลม คนขี้มูกมากสั่งขี้มูกอุดลำเรือ ขี้มูกจึงหายไป กลายเป็นคนปกติในที่สุด

5.1.6 นิทานตลกเกี่ยวกับคนต่างถิ่น ตัวตลกคือคนต่างถิ่น ความตลกจำขึ้นอยู่ที่ความเข้าใจ ผิดเรื่องภาษาได้แก่

- เรื่องฮ้องล่ากามา มีคนกลุ่มหนึ่งจะซื้อควายจากชาวกะเหรี่ยง ให้ชาวกะเหรี่ยง บอกราคาว่าควายราคาตัวละเท่าใด (ฮ้องมากามา) ชาวกะเหรี่ยงคิดว่าจะให้ร้องเป็นเสียงควาย ก็บอกว่าร้องไม่เป็น (ฮ้องบ่จ้าง) แต่ก็ถูกกะชั้นกะขยให้บอกราคา ชาวกะเหรี่ยงทนไม่ได้คิดว่าคนกลุ่มนี้ต้องการให้ร้องเสียงควายจริงๆ ก็เลยร้องออกมา

5.2 นิทานตลกหยาบโหลน ได้แก่เรื่องเกี่ยวกับพระหมจรรัย รากะ ผู้ที่ตกเป็นเป้าล้อเลียน ได้แก่ พระ ชิ ทิดสีกใหม่ และบรรดาเครือญาติซึ่งสังคมไม่ยอมรับ ได้แก่ ลูกเขย กับแม่ยาย พี่เขยกับน้องเมีย และพ่อผัวกับลูกสะใภ้ (ประคอง นิพนธ์หมินท์ 2529 : 180)

5.2.1 นิทานตลกเรื่องเกี่ยวกับพระนักบวช ทิดสีกใหม่ซึ่งปกติจะต้องถือพระหมจรรัยอย่างเคร่งครัด ล่วงละเมิดไม่ได้ ได้แก่เรื่อง พระนอนกับสาว

-พระนอนกับสาว พระรูปหนึ่งแอบไปนอนบ้านผู้หญิง ตื่นเข้าด้วยความรีบร้อน เอาผ้าชิ้นของผู้หญิงสาวไปโศกหัวแทน เมื่อกลับวัดเห็นผ้าชิ้นอยู่บนศีรษะของพระจึงบอกพระทางอ้อม พระไปชะโงกดูเงาในน้ำเห็นผ้าชิ้นก็รีบแก้ออก ตกตอนค่ำพระเจอหญิงสาวมาทวงผ้าชิ้นคืน จึงบอกว่าคำนี้จะเอาไปคืนให้

5.2.2 นิทานตลกเรื่องเกี่ยวกับเครือญาติ ซึ่งสังคมไม่ยอมรับ ได้แก่เรื่อง พี่เขยกับน้องเมีย 2 ส่วนวน เรื่องลูกสะใภ้กับพ่อผัว เรื่องเหมือนกันหมด เรื่องอู๋หมูขำน้ำ

- พี่เขยกับน้องเมีย พี่เขยไปโดนากับน้องเมีย ทำอุบายได้เสียกับน้องเมีย เมื่อแม่ยายทราบเรื่องก็จะออกไปต่อว่า ลูกเขยจึงทำอุบายได้เสียกับแม่ยายอีกคน ต่อมาเมื่อพ่อตาทราบเรื่องรู้สึกโกรธจึงจะออกไปต่อว่าลูกเขย กลับเสียที่ลูกเขย พ่อตาจึงคิดออกไปแจ้งตำรวจ ไปพบชาวบ้าน เมื่อชาวบ้านทราบเรื่องจึงบอกกับพ่อตาว่าไม่ต้องไปแจ้งเพราะตนก็ถูกลูกเขยทำมิติมิร้ายเช่นกัน

- พี่เขยกับน้องเมีย พี่เขยกับน้องเมียไปทำไร่ ขณะเดินทางไปไร่ฝนตกหนัก ทั้งสองจึงเดินคุยกันไป ต่อมาพี่เขยนั่งเฝ้าบ่นน้องเมียจึงคิดว่าพี่เขยกำลังคิดไม่ดีกับตน ในระหว่างเดินทางพบลำห้วย มีน้ำนองล้นฝั่ง มีคนติดอยู่ 4-5 คน พี่เขยช่วยคนเหล่านั้นข้ามไปได้โดยให้ขี่หลัง เมื่อถึงคราวของน้องเมีย พี่เขยไม่ให้ขี่หลังบอกว่าลงคาตาอาคมไว้ให้มาข้างหน้า และทำลวงเกินน้องเมีย โดยบอกว่าน้ำเชี่ยว ถ้าไม่กอดแน่นๆ น้ำจะพัดน้องเมียไป

-เรื่องลูกสะใภ้กับพ่อผัว พ่อผัวคิดไม่ดีกับลูกสะใภ้ จึงคิดอุบายบอกลูกสะใภ้ว่าลูกเขยไปทำงานต่างประเทศนานแล้ว ลูกในท้องอาจจะไม่สมบูรณ์แขนขาอาจจะด้วน เพราะลูกเขยยังทำ

ไม่เสร็จ ลูกสะใภ้ก็วิตกกังวลกลัวลูกจะออกมาพิการอย่างที่พ่อกลัว จึงขอพ่อช่วยให้ช่วยทำต่อให้เสร็จด้วย

- เรื่องเหมือนกันหมด พี่เขยวางแผนจะปลูกปล้าน้องเมีย 2 คน จึงออกอุบายให้แม่ น้องเมียคนหนึ่งและเมียไปดูหนังที่มาฉายที่วัด ส่วนตนเองอาสาเฝ้าบ้าน บังเอิญเมียรู้ทัน จึงให้น้องไปดูหนังและแกล้งเอาเสื้อผ้าของน้องมาใส่ แล้วจึงไปนอนรอที่ห้อง พี่เขยจึงเข้าปลูกปล้า วันรุ่งขึ้นพี่เขยวางแผนปลูกปล้าน้องเมียอีก 1 คน จึงทำอุบายเช่นเดิม เมียก็รู้ทันอีก จึงเอาเสื้อผ้าของน้องคนที่สองมาใส่ และนอนรอเช่นเดิม พี่เขยจึงเข้ามาปลูกปล้า วันรุ่งขึ้นพี่เขยนั่งคิดว่าลูกบ้านนี้ทำไมเหมือนกันหมด

- เรื่องอุ้มหมูข้ามน้ำ ลูกเขยกับแม่ยายเดินทางไปซื้อหมู เมื่อซื้อได้แล้วทั้งสองช่วยกันหามหมู ลูกเขยจับขาหน้า แม่ยายจับสองขาหลัง เดินมาถึงแม่น้ำ ลูกเขยยกถั่วกางเกงใหม่เปียก จึงถอดกางเกงออก แม่ยายเห็นของลับจึงบอกลูกเขยให้อุ้มหมู ส่วนแม่ยายจะจับของลูกเขยไว้ให้

5.2.3 นิทานตลกเกี่ยวกับคนในครอบครัว เช่น สามภรรยา แม่ลูก ได้แก่เรื่อง แซ่ข้าวแก้ว เรื่องเอาเท้าชัคปาก เรื่องเป่าขลุ่ย เรื่องเสียบปลั๊ก

- แซ่ข้าวแล้ว สามภรรยาผู้หนึ่งเพิ่งจะแต่งงานกัน ในคืนวันแต่งงานทั้งสองก็หยอกล้อหลับนอนกัน ภรรยาส่งเสียงร้องเรียกแม่ด้วยความเปลือตัว พ่อแม่ซึ่งนอนอยู่ห้องข้างๆ ได้ยินจึงตระโกนถามว่า เรียกทำไม ลูกสาวจึงตอบแก้เกี้ยวว่า แซ่ข้าวไว้สำหรับหุงหรือยัง

- เรื่องเอาเท้าชัคปาก ครอบครัวหนึ่งมีแม่กับลูกสาว 2 คน หลังจากพ่อตายแม่ก็ไม่สบายออกๆ แอดๆ ลูกสาวคนโตคิดว่าที่แม่ไม่สบายเพราะอยากได้สามีใหม่ ลูกคนน้องบอกว่าแม่แก่แล้วคงไม่คิดเรื่องนี้อีกแล้ว แม่ได้ยินลูกสาวคนเล็กพูดจึงตะโกนบอกลูกสาวคนโตให้เอาเท้าชัคปากน้อง

- เรื่องเป่าขลุ่ย นายคำชอบเป่าขลุ่ยมาก ไม่ยอมทำงาน วันหนึ่งเมียกลับมาจาก การขึ้นตำไย เห็นสามีนอนหลับ จึงแกล้งเอาขลุ่ยไปหนีบไว้หว่างขา เมื่อสามีตื่นลุกขึ้นมาเป่าขลุ่ย มีกลิ่นเหม็นคิดว่าใครกินแกงหน่อไม้แล้วไม่ล้างปากมาเป่าขลุ่ยของตน

- เรื่องเสียบปลั๊ก ชายคนหนึ่งชอบฟังวิทยุมาก คืนหนึ่งขณะที่นอนหลับผลอจับหน้าอกภรรยาแล้วหมุนไปมา คิดว่าเป็นหน้าปัดวิทยุ เมียตื่นขึ้นมาบอกว่ายังไม่ได้เสียบปลั๊กวิทยุจะมีเสียงได้อย่างไร